

**WYTYCZNE DOTYCZĄCE WDRAŻANIA DZIAŁAŃ WSPÓŁPRACY LEADER W
RAMACH PROGRAMÓW ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH NA OKRES
2014–2020**

**Projekt: 11.10.2013 r.
Aktualizacja: 27.04.2017 r.**

(Wersja ostateczna)

Uwaga: ta wersja została zaktualizowana w oparciu o rezultaty pracy grupy roboczej w dziedzinie współpracy LEADER w ramach Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ENRD)

Spis treści

1. Wstęp	3
1.1. Wstęp do poradnika	3
1.2. Wprowadzenie do LEADER/RLKS w ramach EFRROW 2014–2020.....	3
1.3. Uzasadnienie współpracy w ramach LEADER/RLKS	3
2. Podstawa prawna działań współpracy LEADER.....	5
3. Warunki kwalifikowalności w ramach EFRROW	6
3.1. Zasady ogólne.....	6
3.2. Rodzaje wsparcia	7
3.2.1. Techniczne wsparcie przygotowawcze.....	7
3.2.2. Wsparcie projektu współpracy	9
3.3. Zakres finansowy wsparcia współpracy	10
4. Procedury wyboru działań współpracy	11
4.1. Wybór technicznego wsparcia przygotowawczego współpracy	11
4.2. Wybór samych projektów współpracy	12
4.2.1. Wybór przez lokalne grupy działania (LGD).....	12
4.2.2. Wybór przez instytucje zarządzające	13
5. Konkretnie postanowienia dotyczące współpracy międzynarodowej (WMN)	14
6. Rola sieci obszarów wiejskich (ENRD i KSOW) we współpracy LEADER	15
7. Końcowe zalecenia	16
ZAŁĄCZNIK 1. Dokumenty odnośnie	18
ZAŁĄCZNIK 2. Rozdział 8.4 Poradnika RLKS	19
ZAŁĄCZNIK 3. Formularz wymiany informacji	21
ZAŁĄCZNIK 4. Przykład ogólnego szablonu umowy o współpracy na potrzeby projektów współpracy międzynarodowej w ramach LEADER.....	Error! Bookmark not defined.

1. Wstęp

1.1. Wstęp do poradnika

Celem poradnika jest wyjaśnienie roli działań współpracy w zakresie LEADER w ramach programów rozwoju obszarów wiejskich na okres 2014–2020.

Dokument należy traktować jako materiał referencyjny, który nie wprowadza żadnych nowych zasad prawnych. Interpretacja prawa wspólnotowego każdorazowo należy do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości.

Dokument ten stanowi uzupełnienie wytycznych w sprawie Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (RLKS) wydanych przez cztery dyrekcje generalne (DG) Komisji Europejskiej odpowiedzialne za europejskie fundusze strukturalne i inwestycyjne (EFSI)¹, które obrazują działania współpracy w zakresie RLKS ujęte w rozporządzeniu w sprawie wspólnych przepisów (RWP) oraz w regulacjach dla konkretnych funduszy w ramach EFRROW² i EFMR³.

1.2. Wprowadzenie do LEADER/RLKS w ramach EFRROW 2014–2020

W okresie 2014–2020 EFRROW posłuży do wspierania międzynarodowych i międzyterytorialnych projektów współpracy realizowanych przez lokalne grupy działania (LGD) jako element wdrażania **lokalnych strategii rozwoju** (LSR) wybranych w ramach RLKS/LEADER.

Wspieranie współpracy jest obowiązkowym elementem działania LEADER. Zarówno wsparcie przygotowawcze w zakresie współpracy, jak i wsparcie dla projektów współpracy, musi zostać uwzględnione w programach rozwoju obszarów wiejskich (PROW). Nie jest to natomiast wymagane, choć jest zalecane, na poziomie LGD. Pojedyncze LGD mogą mieć swobodę decydowania o ewentualnym skorzystaniu z dostępnego wsparcia współpracy.

1.3. Uzasadnienie współpracy w ramach LEADER/RLKS

Współpraca to **sposób na poszerzanie lokalnych perspektyw i upowszechnianie nowej wiedzy w regionie w celu polepszenia lokalnych strategii**. Projekty współpracy w ramach LEADER są zbliżone do projektów lokalnych, gdyż tak jak one przyczyniają się do osiągnięcia celów konkretnej lokalnej strategii rozwoju. Jednak z uwagi na element dopełniający w postaci kooperacji z partnerem spoza terytorium Lokalnej Grupy Działania projekty współpracy w ramach LEADER oferują dodatkowe korzyści związane ze wzajemnym uczeniem się i osiągnięciem masy krytycznej w dziedzinie istotnej wiedzy, doświadczenia, stosowanych metod oraz innych zasobów.⁴

Może ona **podnieść innowacyjność działań ukierunkowanych na lokalny rozwój**, przyczynić się do zwiększenia konkurencyjności regionu przez rozwijanie potencjału i

---

¹ Europejskie fundusze strukturalne i inwestycyjne

² Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

³ Europejski Fundusz Morski i Rybacki

⁴ Ciekawym źródłem potwierdzającym szerokie spektrum korzyści płynących ze współpracy jest baza nominacji w konkursie na najlepszy projekt współpracy Nordycko-Bałtyckiej. Więcej na ten temat: <http://www.maainfo.ee/index.php?page=3604>

przyciąganie nowych partnerów biznesowych, a także rozpowszechnić innowacje, know-how i nowe umiejętności.

Oprócz potencjalnych korzyści płynących ze współpracy międzyterytorialnej (na obszarze państwa członkowskiego) **międzynarodowa współpraca wnosi także dodatkową europejską wartość dodaną do rozwoju lokalnego.**

Współpraca obszaru LGD z innymi regionami geograficznymi może być **kluczowym komponentem każdej lokalnej strategii rozwoju (LSR) w ramach RLKS/LEADER** lub też **dodatkowym zasobem takiej strategii.** Jej rozwój może przebiegać w etapach, począwszy od wymiany doświadczeń i przenoszenia obiecujących praktyk, a skończywszy na wspólnych działaniach. Współpraca z innymi terytoriami wdrażającymi RLKS/LEADER może stanowić **strategiczne narzędzie umożliwiające LGD osiągnięcie masy krytycznej niezbędnej przy pewnych projektach lub zebranie dodatkowych zasobów i wiedzy fachowej.**

Narzędzia ENRD

- Europejska Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich przygotowała kompleksowy „Przewodnik po Współpracy Międzynarodowej w ramach LEADER (WMN)”, który może być pomocnym narzędziem realizacji programów współpracy. Przewodnik, jak również inne ważne narzędzia, arkusze z informacjami o zasadach i procedurach TNC w konkretnych państwach członkowskich w okresie 2014–2020 oraz podsumowanie propozycji wysuniętych przez fachowców grupy roboczej ENRD ds. współpracy w ramach LEADER można pobrać ze strony: https://enrd.ec.europa.eu/leader-clld/leader-cooperation_pl
- Oferty współpracy są dostępne na stronie ENRD: https://enrd.ec.europa.eu/leader-clld/clld-partner-search_pl
- Dostępna jest również nieustannie aktualizowana baza LGD ENRD: https://enrd.ec.europa.eu/leader-clld/lag-database_pl
- Sprawozdanie Grupy Fokusowej ENRD nr 3 („Wdrażanie działania «projekty współpracy» w ramach LEADER”) zawiera cenne analizy oraz rekomendacje: http://enrd.ec.europa.eu/enrd-static/leader/leader/focus-groups/pl/focus-group-3_pl.html

2. Podstawa prawna działań współpracy LEADER

Współpraca w ramach LEADER opiera się na różnych tekstach prawnych.

Rozporządzenie 1303/2013 (RWP):

Artykuł 32 *Rozwój lokalny kierowany przez społeczność*

2. Rozwój lokalny kierowany przez społeczność jest:

d) zaprojektowany z uwzględnieniem lokalnych potrzeb i potencjału oraz zawiera elementy innowacyjne w kontekście lokalnym i zakłada tworzenie sieci kontaktów oraz, w stosownych przypadkach, współpracę.

Artykuł 34 *Lokalne grupy działania*

3. Zadania lokalnych grup działania obejmują:

f) wybór operacji i ustalanie kwoty wsparcia oraz, w stosownych przypadkach, przedkładanie wniosków do podmiotu odpowiedzialnego za ostateczną weryfikację kwalifikowalności przed ich zatwierdzeniem.

5. W przypadku przedsięwzięć lokalnych grup działania w zakresie współpracy, o których mowa w art. 35 ust. 1 lit. c), zadania określone w ust. 3 lit. f) niniejszego artykułu mogą być realizowane przez odpowiedzialną instytucję zarządzającą.

Artykuł 35 *Wsparcie z EFSI na rzecz rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność*

1. Wsparcie z właściwych EFSI rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność obejmuje:

c) przygotowanie i realizację przedsięwzięć lokalnej grupy działania w zakresie współpracy.

Rozporządzenie 1305/2013 (Rozporządzenie w sprawie EFRROW):

Artykuł 44 *Współpraca w ramach programu LEADER*

1. Wsparcia, o którym mowa w art. 35 ust. 1 lit. c) rozporządzenia (UE) nr 1303/2013, udziela się na:

a) projekty współpracy na terytorium danego państwa członkowskiego (współpraca międzyterytorialna) lub projekty współpracy pomiędzy terytoriami w kilku państwach członkowskich lub z terytoriami w państwach trzecich (współpraca międzynarodowa);

b) techniczne wsparcie przygotowawcze dla projektów współpracy międzyterytorialnej i międzynarodowej, pod warunkiem że lokalne grupy działania są w stanie wykazać, że planują realizację konkretnego projektu.

2. Oprócz innych lokalnych grup działania partnerami lokalnej grupy działania w ramach EFRROW mogą być:

a) grupa lokalnych partnerów publicznych i prywatnych na obszarze wiejskim, która realizuje lokalną strategię rozwoju na terytorium Unii lub poza nim;

b) grupa lokalnych partnerów publicznych i prywatnych na obszarze innym niż obszar wiejski, która realizuje lokalną strategię rozwoju.

3. W przypadku gdy projekty współpracy nie są wybierane przez lokalne grupy działania, państwa członkowskie ustanawiają system ciągłego naboru wniosków.

Najpóźniej w terminie dwóch lat po dniu zatwierdzenia swoich programów rozwoju obszarów wiejskich państwa członkowskie podają do wiadomości publicznej krajowe lub regionalne procedury administracyjne dotyczące wyboru projektów współpracy międzynarodowej oraz wykaz kosztów kwalifikowalnych.

Zatwierdzenie projektów współpracy przez właściwą instytucję następuje nie później niż w ciągu czterech miesięcy po dniu złożenia wniosku dotyczącego projektu.

4. Państwa członkowskie informują Komisję o zatwierdzonych projektach współpracy międzynarodowej.

Artykuł 52 *Europejska sieć na rzecz rozwoju obszarów wiejskich*

3. Zadaniem sieci jest: (...)

g) wspieranie sieci krajowych i inicjatyw współpracy międzynarodowej oraz wymiany dotyczącej działalności i doświadczeń w dziedzinie rozwoju obszarów wiejskich z sieciami w państwach trzecich;

h) szczególnie w przypadku lokalnych grup działania: (...)

(ii) współpraca z podmiotami zaangażowanymi w tworzenie sieci kontaktów i pomoc techniczną w dziedzinie rozwoju lokalnego, utworzonymi przez EFRR, EFS i EFMR w odniesieniu do ich działalności w zakresie rozwoju lokalnego i współpracy międzynarodowej.

Artykuł 54 Krajowa sieć obszarów wiejskich

3. Wsparcie z EFRROW, o którym mowa w art. 51 ust. 3, wykorzystuje się: (...)

b) do przygotowania i wdrożenia planu działania obejmującego przynajmniej następujące elementy: (...)

(iii) zapewnianie szkoleń oraz tworzenie sieci kontaktów dla lokalnych grup działania, a w szczególności pomocy technicznej w zakresie współpracy międzyterytorialnej i międzynarodowej, ułatwiania współpracy między lokalnymi grupami działania i poszukiwania partnerów na potrzeby działania, o którym mowa w art. 35; (...).

3. Warunki kwalifikowalności w ramach EFRROW

3.1. Zasady ogólne

- Zakres geograficzny:

Zakres geograficzny potencjalnych partnerów współpracujących z LGD w ramach EFRROW/LEADER określono w art. 44(2) rozporządzenia w sprawie EFRROW. W szczególności, jak wynika z tego artykułu, LGD mogą współpracować z partnerami z krajów **znajdujących się na terenie Unii Europejskiej i poza nią**. Partnerzy z obszaru Unii mogą się znajdować zarówno **na terenach wiejskich, jak i miejskich**. Z kolei partnerzy spoza Unii mogą być zlokalizowani wyłącznie na obszarach wiejskich.

W celu pełnego wykorzystania potencjalnych korzyści płynących ze współpracy instytucje zarządzające (IZ) powinny unikać zbędnego ograniczania zakresu geograficznego kooperacji. LGD mogą współpracować z partnerstwami z obszarów miejskich lub obszarów spoza UE, niemniej tylko działania związane z SRL/LGD zakwalifikowane do wsparcia ze środka CLLD/LEADER programu rozwoju obszaru wiejskiego będą mogły uzyskać wsparcie finansowe w ramach EFRROW. Konieczne jest przestrzeganie postanowień w sprawie „Kwalifikowalności operacji w zależności od lokalizacji” wprowadzonych dla EFSI (zob. art. 70 RWP), w szczególności w odniesieniu do wydatków w państwach trzecich.

- Rodzaje partnerów

Określając reguły współpracy, IZ powinny zapewnić duży zakres potencjalnych partnerów, tak aby uwzględnić różne formy partnerstw występujące na obszarach wewnątrz Unii i poza nią. W szczególności nie powinny wykluczać współpracy między LGD a partnerstwami innymi niż LGD.

Zgodnie z artykułem 44(2) rozporządzenia w sprawie EFRROW partner uczestniczący w projekcie współpracy z LGD w ramach LEADER, który sam nie jest LGD, musi być „grupą lokalnych partnerów publicznych i prywatnych (...), która realizuje lokalną strategię rozwoju”. Oznacza to, że zakres działania tej grupy musi być podobny do zakresu działania LGD, ale nie musi spełniać wszystkich kryteriów określonych w art. 33 RWP (dotyczącym „Strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”).

Na początku projektu współpracy partnerzy powinni podpisać umowę jasno określającą zadania każdego z nich. W Załączniku 4 znajduje się przykład ogólnego wzoru umowy o współpracy.

Zaleca się, aby partnerzy wstępnie zdefiniowali/uzgodnili kluczowe kryteria dla prowadzonych działań. Mogą również uzgodnić rodzaje operacji wykraczające poza zakres projektu.

Ponadto ważne jest, by współpracujący partnerzy wzajemnie się informowali o postępach w realizacji projektu oraz wszelkich zmianach w jego wdrażaniu, aby umożliwić wprowadzanie zmian niezbędnych do osiągnięcia wzajemnie uzgodnionych celów projektu.

- Beneficjenci projektów współpracy:

Projekty współpracy wymagają większej koordynacji niż zwykle projekty lokalne. Często mają także wyraźny wymiar kolektywny lub terytorialny. W takich przypadkach uzasadnione jest, by ostatecznym beneficjentem wsparcia w ramach projektu współpracy była sama LGD. Zezwala na to wyraźnie art. 34(4) RWP.

- Główny partner

Wyznaczenie głównego partnera (czasem zwanego także koordynującą lokalną grupą działania) w ramach projektu współpracy nie jest obowiązkowe, jednak jest zdecydowanie zalecane. Brak głównego partnera wiąże się z koniecznością wyjątkowo przejrzystego podziału zadań między partnerami oraz bardzo wysokiego i równego zaangażowania.

Do ról i obowiązków głównego partnera zazwyczaj należą:

- kierowanie i koordynacja w zakresie opracowywania projektu, w tym przygotowanie umowy współpracy między partnerami;
- koordynowanie i monitorowanie wniosków o finanse składanych przez każdego partnera;
- kierowanie i koordynacja w zakresie wdrażania projektu oraz zadań przydzielonych każdemu partnerowi (organizacja wymian, wspólne rezultaty itd.);
- monitorowanie i komunikowanie osiągnięć oraz postępów finansowych.

W zależności od potrzeb projektu współpracy można dodawać kolejne role i obowiązki.

Ze względu na swoje obowiązki główny partner wymaga wyższego niż inni partnerzy, budżetu w ramach projektu. Środki te mogą pochodzić od LGD lub z przeznaczonego na współpracę budżetu programu partnera, jak również z wkładów pozostałych partnerów uczestniczących w projekcie.

3.2. Rodzaje wsparcia

3.2.1. Techniczne wsparcie przygotowawcze⁵

Zgodnie z art. 35 (1)(c) RWP wsparcie z EFSI przyznawane na potrzeby rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność obejmuje przygotowanie i wdrożenie działań współpracylokalnej grupy działania.

---

⁵ Art. 44(1)(b) rozporządzenia unijnego nr 1305/2013

Oznacza to, że **obowiązkowy jest element technicznego wsparcia przygotowawczego**, który musi zostać wprowadzony do wszystkich PROW **na cały okres programowania**. Takiego wstępnego wsparcia udzielano już w ramach licznych programów w okresie 2007–2013, a nawet programu Leader+, jednak teraz stało się ono obowiązkowym elementem wspierania współpracy. Celem jest zwiększenie liczby działań współpracy podejmowanych przez LGD.

Dzięki wsparciu przygotowawczemu potencjalni partnerzy mogą się spotkać i opracować wnioski projektowe oraz porozumienie lub umowę o współpracy w ramach działań przygotowawczych do projektu współpracy.⁶

Dokument ten może pomóc w sprawdzeniu wykonalności konkretnej inicjatywy współpracy razem z potencjalnymi partnerami oraz w rozpatrzeniu dostępnych zasobów (np. stopnia i maksymalnych kwot wsparcia, pomocy lokalnych interesariuszy, innych zasobów itd.). Rezultaty tych działań sprawdzających mogą w dwojaki sposób przyczynić się do zrezygnowania z projektu pełnej współpracy: po pierwsze mogą dostarczyć informacji, które wyeliminują potrzebę stworzenia projektu pełnej współpracy, a po drugie mogą dowieść niewykonalności planowanego projektu w danych warunkach, skłaniając partnerów do porzucenia przedsięwzięcia.

Koszty zakwalifikowane w ramach technicznego wsparcia przygotowawczego mogą na przykład obejmować:

- koszty związane ze spotkaniami z potencjalnymi partnerami (podróż, zakwaterowanie, wynagrodzenie tłumaczy itp.).
- koszty wstępnego opracowania projektu (np. udział w wydarzeniach, wizyty studyjne, studium wykonalności projektu, konsultacje w dziedzinie konkretnych problemów, koszty tłumaczenia, dodatkowe wydatki na personel).

Ponieważ trudno jest przewidzieć wszystkie działania, jakie mogą być niezbędne do zaspokojenia indywidualnych potrzeb LGD w ramach przygotowywania projektu współpracy, zdecydowanie zaleca się **unikanie nadmiernych ograniczeń w opisie kosztów kwalifikowalnych w ramach PROW**.

Jeśli działania i koszty w ramach wsparcia przygotowawczego pozwolą potencjalnym partnerom na zastosowanie całego wachlarza środków, rezultatem będzie lepsze przygotowanie projektu współpracy oraz mniejsze ryzyko porażki. Niezwykle ważne jest, by potencjalni partnerzy mogli odwiedzać się wzajemnie i poznawać warunki kształtujące motywy oraz dążenia drugiej strony w kontekście planowanego projektu współpracy.

Techniczne wsparcie przygotowawcze może zostać przyznane wyłącznie wtedy, gdy LGD wykaże, że przewiduje wdrożenie konkretnego projektu. Oznacza to co najmniej określenie celów i charakteru planowanego projektu.

Należy przy tym pamiętać, że **otrzymanie technicznego wsparcia przygotowawczego nie nakłada obowiązku zrealizowania takiego projektu**, jeśli przykładowo okaże się on niewykonalny. Techniczne wsparcie przygotowawcze będzie wciąż dostępne, jeśli projekt nie zostanie podjęty, a LGD nie powinna być zobligowana do zwrócenia przyznanych środków.

---

⁶ Konkretnie przykłady działań związanych ze wsparciem przygotowawczym zawarto w podsumowaniu prac fachowców grupy roboczej ENRD ds. współpracy w ramach LEADER [https://enrd.ec.europa.eu/leader-clld/leader-cooperation_pl].

Niemniej w ramach gwarancji efektywnego gospodarowania finansami Lokalne Grupy Działania mogą zostać zobligowane do udzielenia wyjaśnień w przypadku, gdy wsparcie przygotowawcze nie zaowocuje powstaniem projektu współpracy.

Techniczne **wsparcie przygotowawcze nie powinno służyć do finansowania wydatków po ustanowieniu współpracy** na podstawie umowy, jako że wsparcie przygotowawcze z definicji poprzedza sam projekt współpracy.

IZ mogą przyjąć górną granicę technicznego wsparcia przygotowawczego i mają swobodę w doborze stosownych podejść oraz kryteriów (np. stała kwota na LGD lub na cel). Odradza się jednak ograniczanie liczby działań przygotowawczych wdrażanych przez LGD w ramach konkretnego limitu budżetowego na działania przygotowawcze przydzielanego poszczególnym LGD.

3.2.2. Wsparcie projektu współpracy⁷

Wsparcie z EFRROW może również posłużyć do finansowania działań w ramach samego projektu współpracy.

Projekt współpracy powinien być **konkretnym działaniem z jasno określonymi celami i rezultatami** zapewniającymi korzyści terytoriom, których dotyczy.

Projekty mogą być nastawione na szeroki wachlarz działań. Przykładowo mogą obejmować budowanie potencjału i przenoszenie doświadczeń związanych z lokalnym rozwojem np. na drodze wspólnych publikacji, seminariów szkoleniowych i współpracy partnerskiej (wymiany kierowników projektów i personelu itp.), co prowadzi do przyjmowania wspólnych lub podobnych metodologii i systemów pracy lub do wspólnych czy też koordynowanych prac rozwojowych.

Uzgodniona przez partnerów współpracujących definicja celów i rezultatów projektu współpracy powinna uwzględniać różne stopnie rozwoju uczestniczących w przedsięwzięciu terytoriów. Zwiększy to skuteczność i wydajność projektu współpracy i pomoże zmaksymalizować osiągnięte przez każdego partnera rezultaty, które będą dostosowane do konkretnych potrzeb w zakresie rozwoju (włącznie z elementem budowania potencjału projektu).

Projekty współpracy powinny być otwarte nie tylko dla LGD, ale również dla innych lokalnych interesariuszy (np. współpraca między przedsiębiorstwami). Pozwoli to zmaksymalizować wartość dodaną współpracy w kontekście potrzeb rozwojowych lokalnych interesariuszy na terytoriach LGD (przykładowo projekt współpracy może być motywowany potrzebami związanymi z budowaniem potencjału konkretnych prywatnych lub publicznych grup interesariuszy o strategicznym znaczeniu dla lokalnego rozwoju).⁸

Kryteria kwalifikowalności mogą zostać określone w LSR lub na poziomie programu zgodnie z przyjętym systemem wyboru (zob. 4.2.1 i 4.2.2 poniżej). Kryteria powinny być zgodne z podejściem stosowanym do projektów wdrażanych w ramach LSR („projekty lokalne”).⁹

⁷ Art. 44(1)(a) rozporządzenia unijnego nr 1305/2013

⁸ Na przykład w Niemczech właścicielem projektu nie musi być sama LGD, jeśli LGD jest stroną umowy o współpracy. W Irlandii Północnej lokalni interesariusze mogą uczestniczyć w projektach współpracy jako partnerzy „stowarzyszeni”.

⁹ Art. 35(1)(b) rozporządzenia unijnego nr 1303/2013

Projekt współpracy wymaga określonego zakresu „wspólnego działania”. Wspólne działanie można zdefiniować za pomocą następującego szeregu cech:

- działanie przyczynia się do realizacji celów określonych w lokalnych strategiach rozwoju uczestniczącej LGD;
- działanie zapewnia wymierne i namacalne¹⁰ rezultaty przynoszące korzyści uczestniczącym partnerom;
- działanie zostało uzgodnione przez uczestniczących partnerów i stosownie zdefiniowane we wniosku;
- działanie jest wdrażane przy udziale partnerów uczestniczących w projekcie;
- wdrażanie działania może być koordynowane przez partnera wiodącego lub wspólną strukturę ustanowioną przez uczestniczących partnerów na potrzeby projektu;
- bez podobnego działania – tzn. kiedy LGD działają samodzielnie i wyłącznie na poziomie lokalnym – cele projektu nie mogą być osiągnięte.

Przykładowe potencjalne rezultaty/cele wspólnego działania:

- wspólna baza wiedzy (wytyczne metodologiczne, pakiety szkoleniowe, dokumenty typu „zestaw narzędzi” z szablonami, oznaczenia itp.) na temat konkretnych zagadnień wspólnych dla partnerów współpracujących (np. branding terytorialny, handel lokalnymi produktami, lokalne „pakiety działań” ukierunkowane na lokalny wymiar problemu zmian klimatycznych, podnoszenie świadomości w zakresie włączenia społecznego itp.);
- wspólna strona internetowa lub publikacje prezentujące działania, inicjatywy partnerów, rezultaty projektu itp.;
- zakup sprzętu, który może zostać wykorzystany przez wszystkich partnerów (np. podczas lokalnych targów i wydarzeń).

3.3. Zakres finansowy wsparcia współpracy

W każdym PROW należy zarezerwować konkretną kwotę budżetu na działania współpracy w ramach działania LEADER. Ma to na celu zagwarantowanie wykonalności wdrażania takich projektów przez LGD. Budżet na współpracę musi być uwzględniony w tabelach wyników finansowych PROW.

Jeśli wyborem projektów współpracy zajmują się LGD, powiązany budżet należy wstępnie przydzielić LGD razem z pulą przeznaczoną na wdrażanie projektów lokalnych. Natomiast w przypadku centralnego zarządzania działaniami kooperacyjnymi LGD nie mają żadnego wstępnie przydzielonego budżetu i wnioskuje o wsparcie dla poszczególnych projektów w ramach wezwań organizowanych przez IZ.

---

¹⁰ Namacalne rezultaty mogą się wiązać z przygotowaniem rozmaitych materiałów do rozpowszechniania, materiałów szkoleniowych, stron internetowych czy materiałów wizualnych, jak również z inwestowaniem w budynki lub wyposażenie, które wyraźnie przyczyniają się do osiągnięcia celów projektu.

Jak wynika z doświadczeń, przygotowywanie projektów współpracy wymaga czasu. Z tego powodu zaleca się również utworzenie krajowego budżetu na potrzeby **dofinansowania** współpracy w okresie finansowania.

Kategorie kosztów:

Oprócz **kosztów ponoszonych indywidualnie** przez każdego partnera należy także uwzględnić udział we **wspólnych kosztach** w ramach działań kooperacyjnych.

W kontekście projektu współpracy międzyterytorialnej lub międzynarodowej wspólne koszty dotyczą działalności w ramach projektu międzyterytorialnego lub międzynarodowego stanowiącej wspólne działanie zdefiniowane w propozycji projektu, a także koordynowania takiej działalności przez partnera wiodącego (jeśli dotyczy).

„Wspólne koszty” dotyczą wdrażania wspólnych działań — w szczególności konkretnych działań, których koszty są współdzielone przez partnerów. Przykładowo wspólne koszty mogą się wiązać z opłaceniem (informatycznych i innych) usług doradczych lub innego rodzaju usług wymaganych do stworzenia wspólnej broszury, strony internetowej, publikacji, pakietu szkoleniowego lub innego wspólnego „produktu”.

Kategorie wspólnych kosztów mogą obejmować m.in.:

- zakwaterowanie, wyżywienie, przejazdy, wynajem miejsc organizacji wspólnych wydarzeń, spotkań, warsztatów;
- konsultacje i usługi eksperckie w zakresie opracowywania wspólnych produktów;
- inne usługi związane ze wspólnymi produktami (np. wydruk, projekt graficzny publikacji);
- zakup wyposażenia na potrzeby projektu (dotyczy sprzętu, z którego mogą korzystać wszyscy partnerzy);
- koszty związane z wyspecjalizowaną kadrą projektu (np. kierownik wspólnego projektu).

Aby uniknąć niepotrzebnych przeszkód dla LGD, należy dołożyć starań na szczeblu krajowym w celu harmonizacji potencjalnych kategorii kosztów w krajowych poradnikach lub przepisach prawa i, co najważniejsze, jasnego określenia niekwalifikujących się kategorii kosztów.

4. Procedury wyboru działań współpracy

4.1. Wybór technicznego wsparcia przygotowawczego współpracy

W celu ułatwienia rozpoczęcia współpracy zaleca się wprowadzenie procedury technicznego wsparcia przygotowawczego odrębnej od procedury wyboru samych projektów współpracy.

Wyboru technicznego wsparcia przygotowawczego można dokonać:

- a) na drodze administracyjnej procedury wyboru — dotacja jest przekazywana wybranej LGD po dostarczeniu wniosku do instytucji zarządzającej; lub

b) na drodze lokalnej procedury wyboru przeprowadzonej przez LGD z wykorzystaniem części budżetu wydzielonego na wdrożenie SRL.

4.2. Wybór samych projektów współpracy

Zgodnie z art. 34 (RWP) wybór projektów wdrażanych w ramach lokalnej strategii rozwoju należy do LGD. Z drugiej jednak strony w drodze odstępstwa od artykułu 34(3)(f) RWP projekty współpracy mogą być w pewnych przypadkach wybierane przez instytucję zarządzającą (IZ).

W związku z powyższym istnieją dwie metody wyboru projektów: wybór przez LGD i wybór przez IZ (zob. 4.2.1 i 4.2.2 poniżej). Możliwe jest także równoczesne zastosowanie obu metod wyboru projektów w ramach jednego programu.

Właściwe władze powinny aktywnie uczestniczyć w ograniczaniu opóźnień procesu decyzyjnego. Sukces projektów współpracy wyraźnie zależy od szybkiego rozpatrywania wniosków składanych przez poszczególnych partnerów. Decyzja w sprawie przyznania środków powinna zapaść w terminie czterech miesięcy od daty przedłożenia projektu (ustęp trzeci artykułu 44(3) rozporządzenia w sprawie EFRROW). To samo ograniczenie czasowe powinno obowiązywać dla projektów współpracy wybieranych przez LGD.

Państwa członkowskie powinny zadbać, by różnice w procedurach i terminach wyboru nie zniechęcały LGD do współpracy. Oprócz szybkiego procesu decyzyjnego IZ powinny na przykład znaleźć sposoby wstępnego zatwierdzania projektów współpracy na własnych terytoriach w rozsądnym terminie, z uwzględnieniem zatwierdzania partnerów przez inne IZ. Powinno to ułatwić wdrażanie projektów wymagających zatwierdzenia przez różne krajowe i regionalne organy administracji.

4.2.1 Wybór przez lokalne grupy działania (LGD)

Najlepszym rozwiązaniem, pozwalającym zachować zasady RLKS/LEADER, jest uwzględnienie przez LGD działań kooperacyjnych w swoich SRL. W zależności od potrzeb stwierdzonych podczas analizy SWOT może to oznaczać konkretne działania współpracy lub kompleksową strategię współpracy.

Jeśli współpraca została osadzona w lokalnej strategii rozwoju (LSR) Lokalnej Grupy Działania jako jeden z jej priorytetów, wówczas projekty współpracy są wybierane przez LGD na tych samych zasadach co wszelkie inne projekty w ramach LSR. To właśnie LGD są najlepiej przygotowane do dokonywania wyboru projektów współpracy, które przyniosą największe korzyści ich terytorium/interesariuszom.

Tak jak w przypadku innych lokalnych projektów, za ostateczną kontrolę wykonalności oraz wydanie decyzji w sprawie przyznania wsparcia odpowiada stosowna instytucja zarządzająca PROW. Instytucja może również zadecydować o przydzieleniu tych zadań Lokalnym Grupom Działania. W takim modelu wdrożeniowym podejście oddolne jest stosowane również do współpracy.

LGD deklaruje zamiar współpracy w domenach objętych jej strategią, ale konkretni partnerzy niekoniecznie są na tym etapie znani (ponieważ przykładowo nie zostali jeszcze wybrani do LEADER w ramach ich własnych PROW). LGD uwzględnia współpracę w swoim planie działania i planie finansowym (które w razie potrzeby mogą zostać dostosowane za pomocą

procedury monitorowania i oceny). W takim przypadku budżet na współpracę jest przydzielany LGD razem z pulą przeznaczoną na wdrożenie LSR.

Osadzenie współpracy w lokalnej strategii rozwoju pomaga LGD w przewidywaniu i planowaniu działań w ramach współpracy, jak również odpowiednich działań przygotowawczych umożliwiających sprawdzenie wykonalności koncepcji współpracy i przygotowanie ich wdrożenia, jeśli zostaną uznane za realne. W rezultacie działania w ramach współpracy są głęboko zakorzenione w lokalnych strategiach i do nich dostosowane, co gwarantuje, że realnie przyczyniają się do wprowadzania w życie uzgodnionych priorytetów.

Istnieje natomiast możliwość przeniesienia prawa do wyboru projektów współpracy przysługującego LGD na IZ, jako że nie są to zwyczajne projekty lokalne, a projekty o szerszym znaczeniu terytorialnym. IZ może zatem uznać za istotne kierowanie procesem przez publikowanie wezwań do projektów, zakładanie rad wybierających projekty współpracy i określanie jednolitych kryteriów, w tym podejścia tematycznego, dla wszystkich LGD na obszarze programu.

Wiele państw członkowskich przyjmowało takie metody na przestrzeni kilku okresów LEADER. Taka opcja nie powinna jednak uniemożliwiać LGD wybierania projektów współpracy zgodnych z ich strategią. Nie powinna też eliminować ani osłabiać oddolnego charakteru projektów.

4.2.2. Wybór przez instytucje zarządzające

W sytuacji, kiedy wyborem projektów współpracy zajmują się IZ, należy ustanowić system ciągłego naboru wniosków (art. 44(3) rozporządzenia w sprawie EFRROW). Obowiązek ten należy rozumieć w taki sposób, że w przypadku organizowania wyboru projektów w drodze wezwań do naborów projektów takie nabory powinny być nieprzerwanie otwarte przez cały okres lub też należy organizować co najmniej trzy do czterech naborów rocznie, by zagwarantować nieprzerwany dostęp do tego typu wsparcia.

Nabory na projekty należy zawsze organizować na tyle często, by nie utrudniać wdrażania projektów z udziałem partnerów pochodzących z różnych obszarów programów (zob. rozdział 5 poniżej oraz załącznik 2: Poradnik CLLD, rozdział 8.4). Zważywszy na czas trwania wyboru projektów współpracy IZ powinny znajdować sposoby harmonizacji zamykania procesów wyboru na koniec każdego programu.

IZ powinna także informować partnerów oraz inne IZ o zatwierdzeniu lub niezatwierdzeniu projektu. Taka wymiana informacji jest niezbędna, jako że wdrażanie projektu (np. płatności) może się rozpocząć dopiero po zakończeniu wszystkich stosownych procedur.

Jak wspomniano powyżej, IZ powinny zadbać o szybkie podejmowanie decyzji, a ponadto zachęca się je do znajdowania sposobów wstępnego zatwierdzania projektów współpracy na własnych terytoriach z uwzględnieniem zatwierdzenia partnerów przez inne IZ w rozsądnym terminie. Takie środki powinny ułatwiać wdrażanie projektów wymagających zatwierdzenia przez różne krajowe i regionalne organy administracji.

Składanie wniosków o przyznanie wsparcia na projekty współpracy w stosownych instytucjach musi być koordynowane przez uczestniczących partnerów. Pozwala to na skoordynowane rozpoczęcie działań w ramach projektu przed upływem czterech miesięcy od daty złożenia wniosku projektowego (Artykuł 44 rozporządzenia nr 1305/2013 w sprawie

EFRROW). Oznacza to również możliwość koordynowania zatwierdzania projektów współpracy międzynarodowej przez stosowne instytucje. Wymiana informacji między instytucjami zarządzającymi uczestniczącymi w procesie zatwierdzania może przyspieszyć ten proces i umożliwić sprawniejsze oraz trafniejsze podejmowanie decyzji.

5. Konkretnie postanowienia dotyczące współpracy międzynarodowej (WMN)

Zawarte w rozporządzeniu w sprawie EFRROW postanowienia powinny usprawnić wdrażanie projektów współpracy międzynarodowej (WMN), jednocześnie ograniczając znane wąskie gardła, które wiążą się z koniecznością zatwierdzania każdego projektu przez wiele IZ z różnych państw członkowskich.

Artykuł 44 rozporządzenia w sprawie EFRROW nakłada szereg istotnych zobowiązań na IZ w związku z zarządzaniem WMN. Zobowiązania te opisano poniżej. (Zob. także rozdział 6, w którym uwzględniono zobowiązania Europejskiej sieci na rzecz rozwoju obszarów wiejskich (ENRD) oraz Krajowych sieci obszarów wiejskich (KSOW) w odniesieniu do technicznego wsparcia WMN).

- ***„Najpóźniej w terminie dwóch lat po dniu zatwierdzenia swoich programów rozwoju obszarów wiejskich państwa członkowskie podają do wiadomości publicznej krajowe lub regionalne procedury administracyjne dotyczące wyboru projektów współpracy międzynarodowej oraz wykaz kosztów kwalifikowalnych”*** (ustęp 2 artykułu 44(3) rozporządzenia w sprawie EFRROW).

Powinno to pomóc w zapewnieniu wszystkim zainteresowanym stronom publicznie dostępnego podsumowania tych elementów. Ma to szczególne znaczenie dla LGD, które, by ustanowić projekt WMN, muszą rozumieć nie tylko reguły WMN swoich własnych PROW, ale także wszystkich innych partnerów współpracujących.

Zaleca się ponadto wymianę doświadczeń w ramach różnych rodzajów reguł w celu osiągnięcia podobnych podejść. Jest to szczególnie ważne dla państw członkowskich (PC), między którymi przewiduje się wiele projektów WMN, zgodnie z doświadczeniem z okresu 2007–2013. Jako inspiracja mogą posłużyć arkusze informacyjne (karty) dla poszczególnych państw członkowskich opublikowane na stronie ENRD 2007–2013. Oczekuje się, że w okresie 2014–2020 ENRD będzie w podobny sposób zbierać i publikować informacje.

- ***„Zatwierdzenie projektów współpracy przez właściwą instytucję następuje nie później niż w ciągu czterech miesięcy po dniu złożenia wniosku dotyczącego projektu”*** (ustęp 3 artykułu 44(3) rozporządzenia w sprawie EFRROW).

Aby ułatwić wdrażanie projektów wymagających zatwierdzenia różnych krajowych lub regionalnych organów administracji, państwa członkowskie powinny zapewnić sprawny proces decyzyjny, tak aby odmienne procedury wyboru i terminy nie zniechęcały LGD do współpracy. Zgodnie z rozporządzeniem maksymalny akceptowalny czas na podjęcie decyzji w sprawie wnioskowanego projektu współpracy wynosi cztery miesiące.

IZ powinny znaleźć sposoby wstępnego zatwierdzania projektów współpracy na własnych terytoriach w rozsądnym terminie, z uwzględnieniem zatwierdzania partnerów przez inne IZ.

- **„Państwa członkowskie informują Komisję o zatwierdzonych projektach współpracy międzynarodowej”** (art. 44(4) rozporządzenia w sprawie EFRROW).

Takie podejście ma dwa cele: zapewnienie podsumowania WMN na poziomie europejskim (Komisja dostarcza skonsolidowane informacje na temat zatwierdzeń) oraz oferowanie platformy wymiany informacji między PC uczestniczącymi w jednym projekcie WMN.

Z uwagi na brak skoordynowanej procedury zatwierdzania obowiązków powiadomień dotyczy każdego indywidualnego zatwierdzenia. KSOW mogą pomagać instytucjom zarządzającym w zbieraniu niezbędnych informacji i podsumowywaniu. ENRD może zapewnić wsparcie w zakresie własnych zadań (art. 52(3)(g) rozporządzenia w sprawie EFRROW¹¹) przez rozpowszechnianie i publikowanie informacji (zob. także rozdział 6 poniżej).

Powiadomienie musi zostać przekazane za pośrednictwem SFC 2014¹² (projekt formularza sprawozdania zamieszczono w załączniku 3). Bardziej szczegółowe informacje na temat tej procedury zostaną udostępnione w odpowiednim czasie. W kwestii okresowości powiadomień zaleca się ich przekazywanie w każdym indywidualnym przypadku.

Jak wynika z doświadczeń z okresu 2007–2013, niektóre PC niechętnie przekazują powiadomienia, jeśli nie dysponują wszystkimi danymi wymaganymi w formularzu. Niemniej, jako że jednym z głównych celów jest umożliwienie sprawnej wymiany informacji, PC są zachęcane do zawiadamiania o zatwierdzeniach, nawet jeśli formularz nie został w całości wypełniony. Fakt, że formularze są składane przez SFC, nie oznacza negatywnych konsekwencji dla PC, które za pierwszym razem nie wypełni w całości formularza. Wszelkie pozostałe informacje należy uaktualnić w SFC, kiedy będą dostępne.

6. Rola sieci obszarów wiejskich (ENRD i KSOW) we współpracy LEADER

W rozporządzeniu w sprawie EFRROW wymieniono zadania należące do Europejskiej sieci na rzecz rozwoju obszarów wiejskich (ENRD) oraz Krajowych Sieci Obszarów Wiejskich (KSOW). Dla obu organizacji bardzo ważne jest ogólne wsparcie oraz konkretne wsparcie techniczne udzielane LGD w dziedzinie współpracy w ramach LEADER.

ENRD przysługuje wyraźne prawo do wspierania w tym kontekście zarówno inicjatyw międzynarodowych, jak i krajowych sieci obszarów wiejskich. Co więcej, ENRD będzie współpracować z organami ds. budowania sieci i technicznego wsparcia na rzecz RLKS ustanowionymi w ramach innych EFSI także w dziedzinie współpracy międzynarodowej (zob. art. 52(3)(g) i (h)(ii) rozporządzenia w sprawie EFRROW).

Zadania KSOW w dziedzinie współpracy są bardzo konkretnie ukierunkowane na zapewnianie technicznego wsparcia i wspieranie działań współpracy LGD. Można to osiągnąć za pomocą rozmaitych szkoleń i narzędzi informatycznych, jak również indywidualnych lub

---

¹¹ Art. 52(3). Zadaniem sieci jest: g) wspieranie sieci krajowych i inicjatyw współpracy międzynarodowej oraz wymiany dotyczącej działalności i doświadczeń w dziedzinie rozwoju obszarów wiejskich z sieciami w państwach trzecich;

¹² <http://ec.europa.eu/sfc/en/index-page>

grupowych konsultacji czy mentoringu (zob. art. 54(3)(b)(iii) rozporządzenia w sprawie EFRROW).

Działania zmierzające do budowania sieci wśród Lokalnych Grup Działania przed rozpoczęciem projektu przygotowawczego z wykorzystaniem wsparcia przygotowawczego są kierowane i wspierane przez Krajowe/Regionalne Sieci Obszarów Wiejskich. Wsparcie tego typu udzielane przez KSOW może obejmować spotkania bezpośrednie, wydarzenia poświęcone współpracy, wizyty studyjne, materiały pomocnicze, bazy danych oraz narzędzia do wyszukiwania partnerów.

Co więcej, krajowe/regionalne sieci obszarów wiejskich mogą zapewniać pomoc poprzez wymianę informacji z innymi sieciami i za pośrednictwem ENRD, jak również w drodze drobnych dofinansowań na wspieranie uczestnictwa w wydarzeniach i spotkaniach. Ten etap wsparcia może poprzedzać rozpoczęcie działań przygotowawczych przez Lokalną Grupę Działania, która chce sprawdzić możliwość wspólnej realizacji zadań w ramach projektu współpracy (lub opracować taki projekt z wykorzystaniem wsparcia przygotowawczego). Tego typu wsparcie przyczyniło się już do sukcesu szeregu projektów współpracy.¹³

KSOW mogą się znacząco przyczynić do lepszego poznania rozmaitych procedur, w tym do wspólnego zrozumienia istotnych reguł w ramach różnych PROW lub wsparcia udzielanego LGD na potrzeby przygotowywania projektów.

7. Końcowe zalecenia

Aby promować współpracę w dziedzinie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (RLKS), państwa członkowskie (PC) mogą potraktować priorytetowo w swoich procedurach wyboru te LGD, które wdrożyły współpracę do swoich **lokalnych strategii rozwoju (LSR)**. Mogą na przykład zdefiniować jakość propozycji współpracy LGD jako kryterium wyboru strategii.

Zważywszy na fakt, że w systemie wspólnego zarządzania nie wszystkie reguły mogą zostać zharmonizowane na poziomie europejskim, zaleca się ponadto dołożenie starań w celu możliwie najpełniejszej harmonizacji procedur i definicji na potrzeby współpracy w ramach LEADER na poziomie IZ. Ma to szczególne znaczenie w odniesieniu do międzyterytorialnej współpracy w obrębie PC z regionalnymi PROW, ale także między IZ zaangażowanymi we współpracę międzynarodową (WMN). Pomocą w tej dziedzinie mogą być poniższe dokumenty odnośne.

Należy mieć na uwadze fakt, że współpraca w ramach LEADER jest specjalnym narzędziem dla LGD, które wdrażają LSR. Zastosowanie innych narzędzi współpracy terytorialnej oferowanych w ramach EFSI — przede wszystkim programów celu Europejska współpraca terytorialna (EWT) finansowanych z EFRR — może stanowić uzupełnienie i tworzyć

---

¹³ Konkretnie przykłady wsparcia KSOW udzielanego na potrzeby współpracy zawarto w podsumowaniu prac fachowców grupy roboczej ENRD ds. współpracy w ramach LEADER [https://enrd.ec.europa.eu/leader-clld/leader-cooperation_pl]. W dokumencie tym można również znaleźć dalsze przykłady praktyk ukierunkowanych na wspieranie współpracy międzynarodowej..

synergie pod warunkiem każdorazowego uwzględnienia różnych zakresów i rozmiarów wdrażanych projektów.

ZAŁĄCZNIK 1. Dokumenty odnośne

Dokumenty odnośne (okres 2014-2020):

- **Wytyczne w sprawie Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych** (wersja z czerwca 2014 r.): rozdział 8.4 (Projekty współpracy) http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/guidance_community_local_development.pdf
- **Wytyczne w sprawie Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność dla podmiotów lokalnych** http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/guidance_clld_local_actors.pdf
- **Karta działania dotycząca LEADER** (dostępna przez CIRCA)
- **Przewodnik ENRD po Współpracy Międzynarodowej w zakresie LEADER:** https://enrd.ec.europa.eu/leader-clld/leader-cooperation_pl
- **Podsumowanie propozycji wysuniętych przez fachowców grupy roboczej ENRD ds. współpracy w ramach LEADER**, dostępne w sekcji „Współpraca w ramach LEADER” na stronie ENRD: https://enrd.ec.europa.eu/leader-clld/leader-cooperation_pl

Dokumenty odnośne (okres 2007–2013):

- Poradnik wdrażania działania dotyczącego współpracy w ramach osi LEADER Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich w okresie 2007–2013 (obejmuje również elementy metodologii). Dostępny pod adresem: http://enrd.ec.europa.eu/enrd-static/leader/leader/en/transnational-cooperation_en.html
- Grupa fokusowa 3 ENRD: „Wdrażanie działania dotyczącego współpracy w ramach LEADER” — sprawozdanie dla podkomitetu LEADER z dnia 20 maja 2010 r.: <http://enrd.ec.europa.eu/enrd-static/fms/pdf/BEE357F9-BDB7-6912-A6AE-581D81990191.pdf>
- W kwestii metodologicznych aspektów współpracy międzynarodowej (WMN) należy się odnieść do sekcji WMN w zakładce LEADER na stronie ENRD („Praktyczne informacje i narzędzia służące tworzeniu i wdrażaniu projektów współpracy międzynarodowej”). http://enrd.ec.europa.eu/enrd-static/leader/leader/en/transnational-cooperation_en.html
- Końcowe sprawozdanie ENRD dotyczące przebiegu wdrażania działania 421 Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na obszarze UE-27 (maj 2014 r.): http://enrd.ec.europa.eu/enrd-static/app_templates/enrd_assets/pdf/leader-gateway/Measure_421_State_of_play_FINAL_May_2014.pdf
- Poradnik KSOW, rozdział III, punkt 3.6: Techniczne wsparcie w ramach współpracy międzynarodowej (WMN) i międzyterytorialnej (2014): http://enrd.ec.europa.eu/enrd-static/app_templates/enrd_assets/pdf/guidebook/3.6.pdf

ZAŁĄCZNIK 2. Rozdział 8.4 Poradnika RLKS

„8.4. Projekty współpracy

W ramach RLKS fundusze mogą zostać wykorzystane do finansowania przygotowywania i wdrażania działań współpracy lokalnych grup działania.

Rozporządzenia w sprawie EFRROW i EFMR wyraźnie określają zakres i reguły współpracy obowiązujące LGD w ramach LEADER i FLAG w ramach EFMR. Tak jak w okresie 2007–2013, dostępne będzie wsparcie na potrzeby wdrażania projektów międzyterytorialnych i międzynarodowych. Dodatkowo możliwe jest udzielenie technicznego wsparcia przygotowawczego (np. w zakresie wydatków na spotkania między potencjalnymi partnerami, badania itp.), jeśli LGD wykażą, że przygotowują wdrożenie projektu współpracy.

Dla uproszczenia i zachowania spójności zdecydowanie zaleca się zastosowanie tych samych zasad dla EFRR i EFS.

*LGD z obszarów wiejskich i FLAG z obszarów rybackich oraz przybrzeżnych otrzymały wyraźne pozwolenie na współpracowanie nie tylko z partnerami wdrażającymi **lokalną strategię rozwoju** odpowiednio na obszarze wiejskim lub rybackim, jak w przypadku okresu 2007–2013, ale także lokalnymi partnerstwami publiczno-prywatnymi na obszarach innego rodzaju, które wdrażają **lokalną strategię rozwoju**. Współpraca z lokalnymi partnerstwami publiczno-prywatnymi mieszczącymi się poza granicami UE nie jest wykluczona, niemniej EFRROW ogranicza taką możliwość do partnerów zlokalizowanych na obszarach wiejskich, podczas gdy EFMR nie ogranicza rodzajów kwalifikowalnych obszarów.*

Taką okazję można na przykład wykorzystać do wspierania synergii między lokalnymi grupami realizującymi odrębne strategie, ale zlokalizowanymi (częściowo) na tym samym obszarze (np. miejsko-wiejskim lub wiejsko-rybackim lub miejsko-rybackim). Oprócz korzyści w postaci wymiany doświadczeń i wzajemnego uczenia się, LGD mogłyby zyskać na rozwinięciu współpracy wokół głównych zagadnień, które najlepiej jest podejmować na większą skalę.

Jak wynika z doświadczeń wyniesionych z programu LEADER i osi 4 EFR, w wielu przypadkach beneficjentem projektu współpracy jest sama LGD/FLAG, ponieważ przedsięwzięcia tego typu są bardziej złożone w projektowaniu i zarządzaniu niż projekty lokalne.

W odniesieniu do zarządzania projektami współpracy dostępne są dwie opcje (oparte na doświadczeniach z programu LEADER):

8.4.1. Wybór projektów współpracy przez LGD

*W ramach pierwszej opcji współpraca jest uwzględniana w **lokalnych strategiach rozwoju**, a fundusze na współpracę (obejmujące wsparcie przygotowawcze i projekty) są przydzielane równocześnie z budżetem lokalnym. Projekty współpracy są wybierane przez lokalne grupy działania na takiej samej zasadzie, jak projekty lokalne.*

8.4.2. Wybór projektów współpracy przez instytucje zarządzające

Ponieważ projekty współpracy są bardziej wymagające pod względem przygotowania i zarządzania, niektóre państwa członkowskie mogą postanowić, że — oprócz organizowania wezwań do zapewnienia technicznego wsparcia przygotowawczego — to instytucje

zarządzające będą odpowiadały za wybór projektów współpracy. Takie rozwiązanie należy rozumieć jako wyjątek od podejścia oddolnego.

W tej sytuacji, w odniesieniu do EFRROW, instytucje zarządzające muszą wprowadzić system ciągłego naboru wniosków. Decyzje w sprawie przyznawania środków powinny zapadać w terminie czterech miesięcy od daty przedłożenia projektu. Jeśli proces wyboru projektów odbywa się na zasadzie naboru wniosków, zaleca się ogłaszanie co najmniej trzech lub czterech naborów rocznie w celu zapewnienia podobnego tempa zatwierdzania przez wszystkie instytucje zarządzające związane z projektem współpracy. Nabory należy zawsze organizować na tyle często, by nie utrudniać wdrażania projektów z udziałem partnerów pochodzących z różnych obszarów programów.

Aby ułatwić wdrażanie projektów wymagających zatwierdzenia różnych krajowych lub regionalnych organów administracji, państwa członkowskie/regiony powinny odpowiednio zadbać, by odmienne procedury wyboru i terminy nie zniechęcały LGD do współpracy.

W odniesieniu do współpracy międzynarodowej w ramach EFRROW i EFMR dla państw członkowskich przewidziane są poniższe zobowiązania zapewniające wspieranie ogólnego wdrażania takich projektów.

Procedury administracyjne muszą być dostępne do publicznego wglądu z uwzględnieniem listy kwalifikowalnych kosztów.

Państwo członkowskie musi ponadto regularnie informować Komisję o zatwierdzanych projektach międzynarodowych. Na potrzeby EFRROW Komisja wprowadzi system wymiany informacji, który ułatwi zaangażowanym władzom wgląd w proces zatwierdzania projektów w różnych państwach członkowskich”.

ZAŁĄCZNIK 3. Formularz wymiany informacji

FORMULARZ WYMIANY INFORMACJI DOTYCZĄCYCH PROJEKTÓW WSPÓŁPRACY MIĘDZYNARODOWEJ	
1. Podstawowe informacje o projekcie	
1.1. Nazwa projektu współpracy (łącznie ze skrótowcem, jeśli jest) [w języku angielskim]*:	
1.2. Czas trwania działań przewidzianych w ramach projektu współpracy*: 1.2.1. Data rozpoczęcia: 1.2.2. Data zakończenia:	
1.3. Techniczne wsparcie przygotowawcze [zapewniane oddzielnie dla każdego partnera]*: Czy projektowi współpracy towarzyszyło techniczne wsparcie przygotowawcze? Tak ☐ Nie ☐	
1.4. Zagadnienia/słowa kluczowe projektu [menu rozwijane]*	
1.5. Całkowity koszt pełnego cyklu życia projektu współpracy (w €)*: W tym EFFROW: Inny wkład publiczny: Wkład prywatny: Jeśli zebrano inne fundusze, proszę wymienić:	
1.6. Dodatkowe informacje (lub strona internetowa projektu) [proszę uwzględnić krótki opis projektu]:	
2. Informacje o partnerach współpracujących	
2.1. Dane pierwszej LGD*:	
2.1.1. Oficjalna nazwa LGD [menu rozwijane]: 2.1.1.1. Główny partner: Tak ☐ Nie ☐	
2.1.2. Osoba w LGD odpowiedzialna za kontakt w sprawie współpracy 2.1.2.1. Imię i nazwisko: 2.1.2.2. Adres kontaktowy: 2.1.2.3. Nr telefonu: 2.1.2.4. E-mail: 2.1.2.5. Języki, którymi posługuje się/które rozumie osoba odpowiedzialna za kontakt:	
2.1.3. Data zatwierdzenia projektu:	
2.2. Dane drugiej LGD*:	
2.2.1. Oficjalna nazwa LGD [menu rozwijane]: 2.2.1.1 Główny partner: Tak ☐ Nie ☐	
2.2.2. Osoba w LGD odpowiedzialna za kontakt w sprawie współpracy 2.2.2.1. Imię i nazwisko: 2.2.2.2. Adres kontaktowy: 2.2.2.3. Nr telefonu: 2.2.2.4. E-mail: 2.2.2.5. <i>Języki, którymi posługuje się/które rozumie osoba odpowiedzialna za kontakt:</i>	

2.2.3. Data zatwierdzenia projektu:
2.3. Dane innych partnerów [w przypadku partnera niebędącego LGD]:
2.3.1. Oficjalna nazwa partnera:
2.3.2. Dane osoby odpowiedzialnej za kontakt w sprawie współpracy <ul style="list-style-type: none"> 2.3.2.1. Imię i nazwisko: 2.3.2.2. Adres kontaktowy: 2.3.2.3. Nr telefonu: 2.3.2.4. E-mail: 2.3.2.5. Języki, którymi posługuje się/które rozumie osoba odpowiedzialna za kontakt:
3. Pierwsza właściwa instytucja zarządzająca (dane osoby odpowiedzialnej za kontakt): <ul style="list-style-type: none"> 3.1 WMN [menu rozwijane]*: 3.2 Imię i nazwisko: 3.3 Adres kontaktowy: 3.4 Nr telefonu: 3.5 E-mail:
4. Druga właściwa instytucja zarządzająca (dane osoby odpowiedzialnej za kontakt): <ul style="list-style-type: none"> 4.1 WMN [menu rozwijane]*: 4.2 Imię i nazwisko: 4.3 Adres kontaktowy: 4.4 Nr telefonu: 4.5 E-mail:
5. Stan projektu*: <ul style="list-style-type: none"> 5.1 W toku: 5.2 Anulowany: 5.3 Zakończony:

* pola obowiązkowe

ZAŁĄCZNIK 4. Przykład ogólnego szablonu umowy o współpracy na potrzeby projektów współpracy międzynarodowej w ramach LEADER

Artykuł 1 Cel projektu TNC

- *Obejmuje nazwę organizacji podpisującej umowę o współpracy oraz informację o tym, czy partnerem jest LGD, grupa lokalnych partnerów publicznych i prywatnych na obszarze wiejskim wdrażająca lokalną strategię rozwoju w granicach Unii lub poza nimi, czy też grupa lokalnych partnerów publicznych i prywatnych na obszarze niewiejskim wdrażająca lokalną strategię rozwoju, i ujmuje ich wspólne zobowiązanie do wspólnego wdrożenia projektu „X” zgodnie ze szczegółowym harmonogramem działań oraz podziałem środków budżetowych (ujętych w Załączniku do umowy będącym integralną częścią umowy).*

Artykuł 2 Języki robocze

- *Według uzgodnień partnerów w ramach projektu współpracy (zwykle angielski lub inny główny język UE — francuski, niemiecki, hiszpański itp.).*

Artykuł 3

Ogólne klauzule dotyczące wejścia w życie, czasu trwania, zakończenia i miejsca wdrożenia

- *Klauzula dotycząca wejścia umowy w życie (od daty zatwierdzenia projektu i powiadomienia o tym fakcie przez przynajmniej dwie instytucje zarządzające lub inne krajowe/regionalne władze odpowiedzialne za zatwierdzanie projektów WMN) obowiązująca dla terytoriów, na których działają partnerzy.*
- *Maksymalny czas trwania/ramy czasowe umowy — początkiem mogą być planowane daty dostarczenia przez partnerów odpowiednich propozycji projektów związanych z projektem WMN do stosownych instytucji krajowych/regionalnych, zaś końcem — data zatwierdzenia przez stosowną instytucję krajową/regionalną ostatniego wniosku o wypłatę w związku z projektem WMN.*
- *Planowana kontynuacja działań w ramach współpracy po zakończeniu projektu (jeśli taka kontynuacja jest przewidziana i została zaplanowana).*
- *Lokalizacje/terytoria wdrażania działań w ramach projektu, np. terytoria uczestniczących lokalnych grup działania (partnerów) zgodnie z harmonogramem działań zamieszczonym w Załączniku.*

Artykuł 4 Obowiązki, zakres odpowiedzialności, odpowiedzialność prawna

- *Oświadczenie o zweryfikowaniu i zatwierdzeniu przez partnerów informacji dotyczących harmonogramu działań w ramach projektu oraz podziału środków budżetowych, ujętych w Załączniku.*
- *Obowiązki i zakres odpowiedzialności partnera wiodącego/koordynującego — nazwa uwzględnionej organizacji (np. koordynacja finansowa, koordynacja wspólnych*

działań w ramach projektu, monitorowanie i działania uzupełniające, bieżąca komunikacja i praca z partnerami, sprawozdawczość).

- *Obowiązki i zakres odpowiedzialności partnerów współpracujących (np.: uwzględnienie uzgodnionego harmonogramu działań i celów we wniosku projektowym kierowanym do LGD/instytucji zarządzającej właściwej dla terytorium danego partnera; zapewnienie środków finansowych na pokrycie części własnej wspólnych kosztów projektu, a także wspólnych i lokalnych działań; przekazywanie sprawozdań partnerom w ramach projektu i partnerowi wiodącemu/koordynującemu; informowanie społeczeństwa oraz innych interesariuszy o projekcie i jego rezultatach; monitorowanie; zapewnianie dokumentacji niezbędnej do zatwierdzenia projektu).*
- *Ograniczenie odpowiedzialności każdego partnera współpracującego w przypadku działania siły wyższej.*
- *Ograniczenie odpowiedzialności innych partnerów w ramach projektu z tytułu jakichkolwiek szkód i kosztów wynikających z niewywiązania się ze zobowiązań przez któregośkolwiek z partnerów współpracujących.*

Artykuł 5

Zmiany w zakresie partnerstwa

- *Wprowadzane w formie pisemnego aneksu, z zatwierdzeniem i podpisem każdego partnera współpracującego.*
- *Należy opisać dwa główne scenariusze: rozszerzenie partnerstwa — dołączenie co najmniej jednego nowego partnera współpracującego; wycofanie się co najmniej jednego partnera współpracującego.*
- *Zmiana budżetu — w szczególności dotycząca wspólnych kosztów oraz ich podziału pomiędzy partnerów — jako element zmiany zarówno w przypadku rozszerzenia partnerstwa, jak i wycofania się z niego przez któregośkolwiek z partnerów.*
- *Zobowiązanie każdego partnera do zawiadomienia stosownej instytucji o zmianie.*

Artykuł 6

Zarządzanie projektem

- *Komitet ds. zarządzania projektem, którego członkowie pochodzą z każdej uczestniczącej LGD i któremu przewodzi wiodący/koordynujący partner. Dodatkowo obowiązki i zadania takiego komitetu.*
- *Sekretariat komitetu ds. zarządzania projektem prowadzony przez partnera wiodącego/koordynującego.*
- *Przynajmniej „X” spotkań w okresie trwania projektu, za pisemnym zaproszeniem wystosowanym przez partnera wiodącego/koordynującego.*
-

Artykuł 7

Rozstrzygnięcie sporów, prawo właściwe

- *Pierwszym i preferowanym sposobem rozwiązywania sporów jest rozstrzygnięcie polubowne.*

- *W przypadku niemożności polubownego dojścia do porozumienia uznaje się jurysdykcję państwa członkowskiego/regionu właściwego dla partnera wiodącego/koordynującego.*
- *Na potrzeby sądowego rozstrzygnięcia sporów obowiązuje angielskojęzyczna (francuskojęzyczna, niemieckojęzyczna lub inna) wersja niniejszej umowy wraz ze stosownymi załącznikami.*

Artykuł 8 Aneksy do umowy

- *Wyłącznie w formie pisemnej, z zatwierdzeniem i podpisem każdego partnera współpracującego.*
- *Stosowne instytucje muszą zostać bezzwłocznie poinformowane o sporządzeniu wszelkich aneksów do umowy.*

Niniejsza umowa została zawarta w <miejsce>

W dniu

Sygnatariusze

1. *Nazwa partnera*
2. *Kod LGD z listy LGD (<http://ec.europa.eu/sfc/en/2014/support-ms/tnc>)*
3. *Kod rejestracyjny*
4. *Imię i nazwisko przedstawiciela (osoba do kontaktu w sprawach związanych z projektem) Język, którym się posługuje/który rozumie*
5. *Imię i nazwisko oficjalnego przedstawiciela (podpis)*
6. *Stanowisko*
7. *Miejsce (adres, z uwzględnieniem kraju)*
8. *Nr telefonu*
9. *E-mail*

ZAŁĄCZNIK: Opis działań w ramach projektu

- 1.1. Opis ogólnych i konkretnych celów projektu.
 1.2. Opis grup docelowych.
 1.3. Opis działań (z uwzględnieniem wspólnych działań).
 1.4. Harmonogram działań.

Nr	Działanie		Grupa docelowa / miejsce	Odpowiedzialni / uczestniczący partnerzy w ramach projektu	Harmonogram (czas trwania)	Kluczowy rezultat
	Wspólne działanie	Lokalne działanie				
1						
2						
...						

1.5. Podział środków budżetowych na projekt według działań.

Nr	Działanie	Planowany budżet maksymalny	Odpowiedzialni partnerzy w ramach projektu
1			
...			

1.6. Podział środków budżetowych na projekt według partnerów współpracujących.

Nr	Nazwa partnera współpracującego	Planowany budżet maksymalny	Udział w kosztach wspólnych (wkład we wspólny budżet na potrzeby działań) ¹⁴
1			
...			

1.7. Podział środków budżetowych na projekt według partnerów współpracujących i źródeł finansowania.

Koszt projektu w EUR							
Nr	Partner	Całkowity koszt na cały okres trwania projektu współpracy*	W tym			Jeśli otrzymano inne fundusze, należy je wskazać*	
			EFROW*	Inny wkład publiczny*	Wkład prywatny*	Nazwa funduszu	Wkład w ramach funduszu
1.							
...							

¹⁴ Stanowi część planowanego budżetu maksymalnego przyznanego partnerowi współpracującemu. Uwaga: różnica między planowanym budżetem maksymalnym i udziałem w kosztach wspólnych jest równa maksymalnemu budżetowi na działania lokalne dostępnemu dla danego partnera współpracującego.